

ния педагогом собственной деятельности нельзя решать основная задача системы педагогического образования – способствовать развитию компетентного, культурного специалиста. Актуальность проблемы усиливается еще и тем фактом, что наша школа все еще получает учителей, чья деятельность направляется репродуктивным мышлением, которое не способствует диалоговому общению, не создает надлежащих условий для интеллектуального и духовного развития учеников и самих себя.

Ключевые слова: рефлексия, индивидуальность учителя, музыкальное искусство, рефлексия учителя.

Стаття надійшла до редколегії 05.02.2017

УДК 37.041

Ірина ПАРФЕНТЬЄВА, Валентина КРИВА

м. Николаїв
innagek68@mail.ru

ЕТИМОЛОГІЯ ПОНЯТТЯ «КОМПЕТЕНЦІЯ»

У статті розглядається сутність поняття «компетенція», розвиток та вживання цієї категорії в науковому просторі. З'ясовано, що компетенції тісно пов'язані з поняттям «компетентність» та компетентнісним підходом. Розглянуто співвідношення понять «компетенція» і «компетентність». З'ясовано, що для визначення поняття «компетенція» немає єдиного тлумачення, багато науковців та дослідників трактують по-різному це поняття, так само як і енциклопедичні словники різних галузей. Виявлено, що деякі представники поняття «компетенція» та «компетентність» ототожнюють, акцентуючи увагу на практичній спрямованості компетенцій, а інші принципово розмежовують ці поняття, виділяючи компетентність як первинну категорію. Також з'ясовано, що на сьогоднішній день немає єдиної загальноприйнятої класифікації компетенцій, так само як і немає єдиної точки зору на те, скільки і яких компетенцій має бути сформовано у людини.

Ключові слова: компетенція, компетентність, компетентнісний підхід, кваліфікація, готовність, професійна діяльність.

Актуальність теми дослідження зумовлена сучасними змінами, що відбуваються в сфері праці та управління, в освітньому просторі, в соціальному житті загалом, які призвели до трансформації поглядів на те, яким має бути сучасний фахівець. На сьогодні необхідно бути не тільки професіоналом своєї справи, але й здатним жити в умовах, які постійно змінюються, виявляти ініціативність, брати на себе відповідальність, приймати адекватні рішення в невизначених ситуаціях, постійно удосконалювати свою професійну майстерність.

Нова парадигма освіти повинна бути орієнтована на формування потреб в постійному поповненні та оновленні знань, удосконалення вмінь та навичок, їх закріплення і перетворення в компетенції [1; 2]. Мета дослідження – визначення походження та сутності поняття «компетенція».

У наш час поряд з проблемою визначення поняття компетентності та її видів, виникло питання про співвідношення понять «компетенція» і «компетентність». У педагогічній науці можна виділити два напрямки, ті які синонімізують і диференціюють ці два поняття. Пред-

ставники першого напрямку (В. Болотов, В. С. Ледньов, М. В. Рижаків, В. В. Серіков та ін.) ці поняття ототожнюють, акцентуючи увагу на практичній спрямованості компетенцій. Прихильники другого напрямку (І. О. Зимня, О. М. Мутовська, А. В. Хуторський, С. Є. Шишов та ін.) принципово розмежовують ці поняття, позиціонуючи компетентність як первинну категорію. І. А. Зимня розуміє під компетенцією «деякі внутрішні, потенційні, приховані знання, уявлення, системи цінностей, які потім виявляються в компетентності людини» [5]. А. В. Хуторський під компетенцією розуміє «соціальну вимогу (норму) до освітньої підготовки учня, необхідної для його якісної продуктивної діяльності в певній сфері» [8]. Компетентність з його точки зору – це «володіння відповідною компетенцією, сукупність особистісних якостей учня, обумовлених досвідом його діяльності в певній соціально і особистісно-значущої сфері» [8]. Таким чином, автор розглядає компетентність як сукупність взаємопов'язаних особистісних якостей (знання, вміння, навички, здібності, ціннісно-сміслові орієнтації) і готовність їх застосування в певній діяльності.

Поряд з А. В. Хуторським, компетентність, розглядають А. Г. Бермус, Г. К. Селевко, О. М. Мутовкін, С. Є. Шишов та інші. З позиції даних вчених, компетентність – це не просто набір знань, умінь, навичок і особистісних якостей, а здатність використовувати їх у конкретній ситуації. Це «міра здатності людини включатися в діяльність».

Н. І. Алмазова визначає компетенції як знання та вміння в відповідній сфері людської діяльності. За О. Е. Ломакіною компетенція передбачає сферу сформованих знань, вмінь та навичок людини.

Поява поняття «компетенція», так само як і поняття «компетентність» в психолого-педагогічній науці відбулося в західних країнах з кінця 60-х років – початку 70-х рр. ХХ ст., а в вітчизняній літературі в кінці 80-х років ХХ ст., через зародження спеціального напрямку в освітньому просторі – компетентнісного підходу.

У 60–70 рр. ХХ ст. відбулося введення в науковий апарат категорії «компетенція». Було закладено фундамент для розмежування таких «відносно нових» категорій як «компетентність» та «компетенція». Делл Хаймс ввів поняття «комунікативної компетентності», критикуючи ідеї лінгвістичної компетентності Ноама Хомського, відмовившись від розрізненості між лінгвістичною компетентністю та вживанням мови. Відтоді почалося дослідження різних видів мовної компетенції.

У 1970–1990 рр. поняття «компетентність» та «компетенція» використовувалися не тільки в теорії і практиці навчання мови (лінгвістиці), але й менеджменті, маркетингу, управлінні персоналом. Відбулося закріплення цих категорій як основної характеристики сукупності здібностей, відповідальних за успішність спеціаліста виконувати свою роботу ефективно. Представленість категорій «готовність», «придатність», «здатність» закріплюється в різних видах компетентності, а також відбувається фіксація таких психологічних якостей, як «впевненість», «ініціативність», «відповідальність».

З 1990 рр. розпочалося дослідження компетентності як наукової категорії стосовно освітнього процесу. Це, в свою чергу, зумовило появу низки робіт А. К. Маркової (1993–1996 рр.), в яких обґрунтовувалась професійна компетентність стосовно специфіки професійної діяльності, ставши предметом розгляду дослідників і науковців в різних сферах професійної діяльності.

У той же період Л. М. Мітіна продовжила дослідження Л. А. Петровської, але при цьому вона зробила акцент на соціально-психологічний і комунікативний аспекти компетентності вчителя. В той час також великий внесок у розробку проблем компетентності зробили такі дослідники, як Н. В. Кузьміна, Л. А. Петровська, А. К. Маркова, Л. П. Алексєєва, Н. С. Шаблігіна і ін.

Пізніше в документах та матеріалах ЮНЕСКО відбулося закріплення категорії «компетенція», де окреслювалось коло компетенцій, які вже повинні розглядатися всіма країнами як бажаний результат освіти. Пізніше поняття компетентність та компетенція утвердилися в Держаних стандартах у країнах, які приєдналися до Болонського процесу.

Відповідно до фіксації та затвердження компетентнісного підходу в освітньому просторі, відбулась різка переорієнтація оцінки результату освіти з понять «підготовленість», «кваліфікація», «освіченість», «готовність», «загальна культура», «вихованість» на поняття «компетенція», «компетентність» тих, хто навчається.

Ядро компетентнісного підходу складають два фундаментальних компонента: компетенція та компетентність. Більшість науковців розглядають компетенцію як сукупність взаємопов'язаних між собою якостей особистості, зазначених по відношенню до відповідного кола предметів, явищ та процесів. Тоді як компетентність співвідноситься до здатності до вирішення завдань, а також як готовність до своєї професійної ролі в тій чи іншій сфері трудової діяльності. Компетентнісний підхід освітньому просторі полягає в формуванні та розвитку у студентів певних ключових та професійних компетенцій, які визначають його успішну адаптацію в соціумі, готовність до ефективної науково-професійної діяльності. Компетенцію визначають як прагнення і готовність застосовувати свої знання, вміння, особистісні якості для успішної діяльності в певно визначеній сфері.

Відсутність єдиного трактування змісту понять компетентності та компетенції поряд з відсутністю єдиного підходу до їх класифікації та розмежуванню, не дивлячись на тривалий час вживання в науковій практиці, призвело до проблеми термінологічного характеру. Дана проблема, зокрема, має місце через те, що принаймні, з XVIII століття в словниках англійської мови слова «компетентність» (competence) та «компетенція» (competency) визначені як рів-

нозначні («competence=competency» – приклад визначення в словнику [9].

У той час у вітчизняних наукових статтях і книгах використовувався різний переклад слова competence, так як більшість авторів керувалося своїми представленнями щодо трактування та перекладу даного поняття, а також його співвідношення з поняттям компетенція, найчастіше не приводячи ніяких аргументів на користь свого рішення.

В останній час в науковому просторі пріоритетною думкою, яку починають підтримувати більша частина наукової громади є поділ компетентності та компетенції на два різних поняття і прийняття компетенції в якості складової компетентності. Можливо, що в XVII столітті ці поняття в англійській мові мали різне значення, але в XVIII столітті поняття компетентності стало включати в себе поняття компетенції, тому межа між ними зникла, і люди стали прирівнювати ці два поняття.

В англійській мові поняття компетенції на сьогоднішній день фактично прирівнюється до поняття компетентності. Практично в усіх інших європейських мовах поняття компетенції не диференціюється в якості ототожненого поняття, тобто компетентність і компетенція є однією лексичною одиницею. Виключенням є деякі країни з пострадянського простору, в лексичному апараті яких присутні обидва поняття. Імовірно, пострадянські країни при перекладі та ототожненні досліджуваних понять керувалися радянським підходом, відповідно до якого в вітчизняних словниках іноземних слів «компетентність» та «компетенція» є різними поняттями, а більшість дослідників із європейських країн слідували американському підходу, який передбачав синонімічність даних понять.

Рішення проблеми співвідношення понять компетенція/компетентність ускладнюється і тим фактором, що на даний момент представляється проблематичним встановити, чим керувалися перекладачі, коли вирішили затвердити в вітчизняному просторі семантичне диференціювання слів competence і competency, які на момент появи в вітчизняній лексиці були рівнозначними поняттями в англійських та американських словниках та закріпити за ними переклад слова competence в якості компетентності, а competency в якості компетенції.

Бути компетентним означає здатність (вміння) мобілізувати в даній ситуації здобуті знання і досвід. Звідси витікає поняття

«компетенція», яке походить від латинського слова competere і позначає кваліфікацію і придатність в майбутній професійній діяльності.

Щодо визначення поняття «компетенції» немає єдиного тлумачення, в великому енциклопедичному словнику поняття компетенції трактується як *коло повноважень, наданих законом, статутом або іншим актом конкретному органу або посадовій особі; знання, досвід в тій чи іншій області.*

В економічному словнику поняття «компетенція» розглядається як сукупність повноважень, якими володіє будь-який орган або посадова особа, визначена Конституцією, законами, статутами, положеннями, інструкціями.

У політичному словнику це поняття визначається як (лат. competentia приналежність по праву) *сукупність юридично встановлених повноважень, прав і обов'язків будь-якого органу державної влади або посадової особи; коло питань, в яких дана особа володіє досвідом.*

У психологічній енциклопедії «компетенція» визначена як здатність виконувати будь-яке завдання або зробити щось.

Тлумачний словник С. І. Ожогова визначає термін «компетенція» як *коло питань, в яких хто-небудь добре обізнаний; коло чийось повноважень, прав.*

У словнику під редакцією Д. І. Ушакова поняття «компетенція» тлумачиться як «коло питань, явищ, в яких дана особа володіє авторитетністю, пізнанням, досвідом, колом повноважень» [6].

Словник тлумачення іноземних слів розкриває поняття «компетентний» як володіння компетенцією – колом повноважень якої-небудь установи, особи або колом справ, питань, що підлягають чієї-небудь ведення: competent (франц.) – компетентний, competens (лат.) – відповідний, здібний, competere – вимагати, відповідати, бути придатним, competence (англ.) – здатність (компетенція).

У сучасній дидактиці під поняттям «компетенція» розуміють загальну здатність і готовність особистості до успішної професійно-трудової діяльності, спираючись на знання і досвід, придбаних завдяки навчанню.

У державному стандарті України визначено поняття «компетенції» як суспільно визнаний рівень знань, умінь, навичок, ставлень у певній сфері діяльності людини; тоді як компетентність – набута в процесі навчання інтегрована здатність особистості, що складається із знань,

умінь, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізуватися на практиці [10].

Таким чином, компетенція представляє собою комплекс відповідних знань, вмінь та навичок, в яких особа обізнана і має практичний досвід. Тоді як компетентність іменують як здібність активно користуватися отриманими професійними і особистими знаннями в процесі своєї діяльності.

Звернувшись до поняття «компетенція», можна констатувати факт, що в даному випадку дослідники володіють більш визначеними поглядами на сутність цього поняття. На даний момент виділяється два значення даного поняття. Під першим значенням мається на увазі коло питань, повноважень, в яких конкретна людина є компетентною. Під другим значенням компетенція виступає як сукупність знань, умінь, навичок, які необхідні для успішного виконання певної діяльності. В загальному сенсі компетентність – це, по суті, професіоналізм, а компетенції виступають компонентами професіоналізму, тобто тим, за рахунок чого професіоналізм формується.

Iryna PARFENTYIEVA, Valentyna KRYVA
Mykolaiv

ETYMOLOGY CONCEPT OF «COMPETENCE»

The relevance of the research topic due to modern developments in the field of labor and management in the educational space, social life in General, which led to the transformation of views on what should be a modern specialist. Today should be not only professional, but also able to live in conditions that are constantly changing, to show initiative, to take responsibility, to make appropriate decisions in uncertain situations, constantly improve their professional skills.

This article analyses the notion of «competency», the development and application of this category in the scientific space. Clarified that the competencies are closely linked with the concept of «competence» and competence approach. Describes the correlation of concepts «competency» and «competence». Clarified that the definition of «competency» there is no single interpretation, many scholars and researchers interpret differently the concept, as well as dictionaries and encyclopedias in various industries. Discovered that some representatives of the concepts «competency» and «competence» are identified, focusing on action-oriented competencies and other fundamentally distinguish between these concepts, highlighting competence as the primary category. Also found that to date there is no single generally accepted classification of competencies, as well as there is no unified view on how and which competencies should be formed in humans.

The state standard of Ukraine defines the notion of «competency» as a socially recognized level of knowledge, abilities, skills, attitudes in a certain sphere of human activity; whereas the competence acquired in the process of learning integrated the ability of the learner, which consists of knowledge, skills, experience, values and attitudes that can holistically be realized in practice.

Thus, competency is a set of related knowledge, skills and abilities in which a person is aware of and has practical experience. While competence is referred to as the ability to actively use the acquired professional and personal knowledge in the process of its activities.

Key words: competency, competence, competence approach, qualification, readiness, professional activity.

Ирина ПАРФЕНТЬЄВА, Валентина КРИВАЯ
г. Николаев

ЭТИМОЛОГИЯ ПОНЯТИЯ «КОМПЕТЕНЦИЯ»

В статье рассматривается сущность понятия «компетенция», развитие и применение этой категории в научном пространстве. Выяснено, что компетенции тесно связаны с понятием

Список використаних джерел

1. Архангельский С. И. Учебный процесс в высшей школе, его закономерные основы и методы: Учебно-методическое пособие. – М.: Высшая школа. – 368 с.
2. Байденко В. И. Болонский процесс: структурная реформа высшего образования Европы. – 3-е изд. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов; Российский Новый университет, 2003. – 128 с.
3. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования // Высшее образование сегодня. – 2003. – № 5.
4. Зимняя И. А. Компетентностный подход. Каково его место в системе современных подходов к проблеме образования? (теоретико-методологический аспект) // Высшее образование сегодня. – 2006. – № 8. – С. 20–26.
5. Зимняя И. А. Компетенция – компетентность: Субъектная трансформация // Акмеология. – 2010. – № 2. – С. 47–51.
6. Толковый словарь русского языка: В 4 т. / Под ред. Д. И. Ушакова. – М., 1935. – Т. 1.
7. Харитоновна Е. В. Об определении понятий «компетентность» и «компетенция» // Успехи современного естествознания. – 2007. – № 3. – С. 67–68.
8. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58–64.
9. Johnson S. A dictionary of the English language. – London: J. F. and C. Rivington, 1785.
10. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-п>

«компетентность» и компетентносным подходом. Рассмотрено соотношение понятий «компетенция» и «компетентность». Выяснено, что для определения понятия «компетенции» нет единого толкования, много ученых и исследователей трактуют по-разному это понятие, так же как и энциклопедические словари различных отраслей. Обнаружено, что некоторые представители понятия «компетенция» и «компетентность» отождествляют, акцентируя внимание на практической направленности компетенций, а другие принципиально разграничивают эти понятия, выделяя компетентность как первичную категорию. Также выяснено, что на сегодняшний день нет единой общепринятой классификации компетенций, так же как нет и единой точки зрения на то, сколько и каких компетенций должно быть сформировано у человека.

Ключевые слова: компетенция, компетентность, компетентностный подход, квалификация, готовность, профессиональная деятельность.

Стаття надійшла до редколегії 05.02.2017

УДК 371.026

Ірина ПАРФЕНТЬЄВА, Катерина МАТВІЙЧУК

м. Николаїв

innagek68@mail.ru

КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ОСНОВА ФАХОВОГО ЗРОСТАННЯ КВАЛІФІКОВАНОГО ФАХІВЦЯ

У статті досліджено етимологію поняття «компетенція» та наведено різні погляди на трактування термінів «компетенція» і «компетентність» у теорії освіти, визначено сутність поданих понять. Проаналізовано зміст ключових компетенцій у країнах Європи (Австрії, Бельгії, Німеччині, Фінляндії, Нідерландах) та знайдено розбіжності щодо їхнього змісту. Розглянуто погляди щодо вживання термінів «компетенція» і «компетентність» в педагогіці та причини розбіжностей у використанні і трактуванні цих понять науковцями; знайдено відображення реалізації компетентнісного підходу в освітній системі України.

Ключові слова: компетенція, компетентність, освіта, компетентнісний підхід.

Компетенція (від. лат. *competencia* – коло питань, з яких людина добре обізнана, тобто володіє знаннями і досвідом) – це комплексний трансформований результат освітньо-виховного процесу, що виражений у готовності до використання засвоєних знань, умінь, навичок для розв'язання практичних та теоретичних завдань.

Розглянемо етимологію поняття «компетенція». Дане слово є запозиченим з французької мови, де виникло в кінці XVIII століття та означає повноваження – підтвержене право, правомочність. У середині XIX століття – вживається для означення кола питань, в яких хто-небудь розбирається професійно, зі знанням справи.

Обидва значення відображають етимологію слова. Французьке «*competence*» – означає обізнаність, походить від латинського юридичного терміну «*competentia*» – справедливий, правильний висновок або повідомлення. Справедливе, від «*competere*» – усіма досягнуте (*com* – разом, спільно, *petere* – домагатися), тобто узгоджене; правильне – тому, що передбачає знання. Англійське слово «*competence*» позначає кваліфікованість, здатність, придатність і

компетентність. Спираючись на переклад слова *competentia* (лат. – приналежність по праву), компетенцію можна розуміти як критерій достатнього рівня знань та обізнаності, який дає змогу до висловлення авторитетної думки з певних питань. У «Словнику іноземних слів» подано два варіанти тлумачення терміну «компетенція»:

- 1) коло повноважень будь-якої особи;
- 2) питання, з яких особа є обізнаною та має певний досвід.

У загальнонауковому плані компетентність трактується в різних аспектах. Отже, аналізуючи ці тлумачення, ми робимо висновок, що компетентним може називатися спеціаліст, який має право за своїми знаннями і повноваженнями змогу до судження та вирішення питань, з яких він є обізнаним.

Індустріальне суспільство XIX–XX ст. потребувало виконавців з певним комплексом знань, умінь і навичок. Освітні системи різних країн в достатній мірі задовольняли ці запити. Пояснювально-ілюстративний тип навчання забезпечував випускників професійних навчальних закладів достатнім обсягом знань, умінь і навіть деяких навичок фактично на весь період